

Хома К. М.

Таврійський національний університету імені В. І. Вернадського

ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛЕМІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ М. КОРПАНЮКА

Стаття присвячена проблемі дослідження полемічної літератури у вітчизняному літературознавстві. Одним із найавторитетніших літературознавців, які звертаються до означеного питання, є професор М. Корпанюк. У контексті вивчення давньої української літератури дослідник неодноразово у своїх працях апелює до М. Максимовича, тим самим утверджуючи його в статусі першого дослідника полемічної літератури, одного із фундаторів символічного та порівняльного напрямку в історичній школі.

Ретельно, на основі розпорошених джерел, фактів і документів, сформувавши індивідуальний підхід до вивчення давніх пам'яток, М. Максимович доводить, що нова українська мова та література органічно розвинулися з побуту, історії та мови Київської Русі. Його розвідки про полемічну літературу показують, що українська література є явищем оригінальним, адже гостро реагуючи на буремні події у суспільстві, вона набуває статусу рупора духовних ідей.

Особливої уваги, зазначає М. Корпанюк, М. Максимович надає полемічній літературі, яка стала «й совістю нації, пам'яткою громадянськості та патріотизму письменників кінця XVI – першої половини XVII ст...». Досліджуючи позицію М. Максимовича, М. Корпанюк відзначає глибоке розуміння ним політичних та ідеологічних процесів.

На думку М. Корпанюка, М. Максимович свого часу зміг відкинути упередженість щодо письменників-полемістів з огляду на їхню позицію у полеміці чи то на боці православних, чи то на боці католиків. М. Корпанюк радить під час дослідження творчості авторів полемічної літератури визначати не скільки конфесійні питання, порушені у ній, а зосередитися на її художності, особливостях стилю, поетиці, ідейному спрямуванні. М. Максимович постає одним із перших українських істориків літератури, хто розробляє засади культурно-історичної школи класичного літературознавства, розглядаючи художній твір на тлі доби та у зв'язку із біографією митця.

Позиція М. Корпанюка як дослідника полемічної літератури полягає в тому, що він особливо цінує спадок тих культурних діячів, хто своєю діяльністю демонструє небайдужість до долі українського народу, веде боротьбу за українське національне майбутнє, незважаючи на конфесійну приналежність.

Ключові слова: М. Корпанюк, полемічна література, М. Максимович, історична школа в літературознавстві.

Постановка проблеми. Науковий доробок М. Корпанюка складають літературознавчі дослідження давньої української літератури. Вагомого значення вчений надавав діяльності М. Максимовича, спрямованої на розвиток і становлення національної медієвістики. Відомий вчений-енциклопедист, природознавець, історик, філолог, фольклориста професор Московського університету і перший ректор Університету святого Володимира у Києві мав потужний вплив на розвиток науки загалом і літературознавства зокрема. Для своїх співвітчизників він був людиною універсальних інтересів, а його наукова діяльність здобула всеєвропейське визнання. М. Корпанюк утвердив ім'я М. Максимовича як

одного з перших дослідників полемічної літератури. Актуальним бачиться у цій публікації визначити основні підходи до вивчення полемічної літератури, які визначає М. Корпанюк, орієнтуючись на здобутки М. Максимовича в цій царині. Не менш важливою постає необхідність з'ясування місця наукової спадщини Миколи Корпанюка у літературознавстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед сучасних науковців, хто об'єктом своїх досліджень обрав полемічну літератури, відзначимо праці Л. Квасюк, присвячені вивченню історико-культурні умов виникнення української полемічної літератури, Г. Охріменко, в яких розглядається релігійно-моральний полемічної літе-

ратури, Н. Поплавської, де розглядається українська полемічна публіцистична проза кінця XVI – початку XVII століття у постатях, визначаються історико-культурні передумови її формування, С. Савченко, де увагу приділено українській історіографії і місце полемічної літератури XVI–XVII ст. у ній, Р. Ткачука, де окреслюється полемічна традиція унійних письменників кінця XVI – першої половини XVII ст. та ін. Особливої уваги заслуговує наукова спадщина М. Корпанюка, в якій ми знайдемо не тільки власне розвідки, присвячені дослідженню текстів полемічної літератури, а й аналіз праць перших дослідників цього явища давньої української літератури.

Метою цієї статті є аналіз однієї з перших стратегій дослідження полемічної літератури, представленої у працях М. Максимовича, та її наукової рецепції у спадщині М. Корпанюка.

Виклад основного матеріалу. Розвідки М. Корпанюка розширили бібліографічні дані про дослідників полемічної літератури. До нього у літературознавчих працях, які розглядали це явище, ніколи не згадувалося ім'я М. Максимовича.

Для українського літературознавства М. Максимович виступає одним із фундаторів символічного та порівняльного напрямку в історичній школі. Вчений мав особливий погляд на літературу. Ретельно, на основі розпорошених джерел, фактів і документів, сформувавши індивідуальний підхід до вивчення давніх пам'яток, вчений доводить, що нова українська мова та література органічно розвинулися з побуту, історії та мови Київської Русі. Його розвідки про полемічну літературу показують, що українська література є явищем оригінальним, адже гостро реагуючи на буремні події у суспільстві, вона набуває статусу рупора духовних ідей. У цей період вона формувалася представниками різних конфесій з протилежними духовними поглядами; її творцями виступали в переважній більшості сановиті особи, що не могло не позначитися на її ідейній спрямованості; вона творилася різними мовами, однак завжди мала на меті з'ясувати можливі варіанти українського культурного і національного розвитку.

Як зазначає М. Корпанюк у своїй розвідці «Слово і дух України княжої та України козацької: Михайло Максимович, дослідник давньоукраїнської літератури» (2004), М. Максимовича постійно цікавлять місце та роль письменника у суспільному та національно-визвольному русі. Саме під таким кутом зору дослідник свого часу

розглядав процес зародження та становлення української літератури. Тематика та стильові особливості давнього письменства, на його думку, дають підстави говорити про значний заряд морального та інтелектуального виховання у літературі цього періоду, вказують на її просвітницьку спрямованість.

Особливої уваги, зазначає М. Корпанюк, М. Максимович надає полемічній літературі, яка стала «й совістю нації, пам'яткою громадянськості та патріотизму письменників кінця XVI – першої половини XVII ст...» [5, с. 234]. Як історик М. Максимович дає аналіз умов запровадження унії, її політичного підґрунтя, визначає її поступовий ідеологічний розвиток на загальнонаціональній потребі. Дослідник визначає, що перші виступи проти унії були організовані на Волині тамтешніми письменниками на чолі з князем К. Острозьким. Факт неприйняття православною церквою нового Григоріанського календаря ліг в основу збірки полемічних творів «Календар римський новий», виданої Герасимом Смотрицьким. Твором не міг не зацікавитися М. Максимович. Дослідник об'єктивно оцінює умови унії, розуміючи, що вона відбивала не лише потреби експансіоністів, але й суто українські потреби. Серед них – створення сприятливих умов для розвитку науки та культури, формування, як це б не звучало дивно, національної свідомості. Українське православне духовенство на той час було зацікавлене у гальмуванні розвитку освіти і культури на українських землях. Як зазначає М. Корпанюк, «спроба вийти із відсталого на той час культурно-освітнього рівня, що підтримувався православним духовенством, і заодно вирівнятися в суспільному розвитку зі сусідніми західнослов'янськими народами, керувала в принципі тими діями, хто висунув ідею нової унії» [5, с. 235]. На думку М. Корпанюка, непристойні методи введення унії та дії католицьких священників спричинили жорстокий опір православних, який переріс у ідеологічну війну. Однак, завдяки цьому й українська православна церква змінила свої орієнтири і стала на шлях національного розвитку. М. Максимович досить тонко відчув цю закономірність, однак у часи тотального викорінення уніатства на Правобережній Україні, не міг озвучити свою позицію на повний голос. Особливо цінним є те, що дослідник об'єктивно оцінює діяльність письменників-уніатів, визнаючи їхні твори духовним надбанням, від якого немає підстав відмовлятися.

Досліджуючи позицію М. Максимовича, М. Корпанюк відзначає глибоке розуміння ним

політичних та ідеологічних процесів. М. Максимович розуміє втрату православної віри для українців як ідентичну до втрати національності, а точніше, втрата православної віри ставила під загрозу існування українців як нації. На думку обох вчених, українці не стільки боялися католицької віри, скільки через конфесійні питання відстоювали національну незалежність у боротьбі із Польщею. М. Максимович вважає, що саме це стало причиною, яка відвернула князя К. Острозького та іншу волинську українську православну шляхту від унії.

Серед активних православних письменників-полемістів М. Максимович відзначає Василя Суразького. Увагу дослідника привертають два твори автора: «О єдиній істинній православній вірі і святой апостольской церкві» та «Ісповеданіє о ісходженіи святого Духа». М. Корпанюк говорить у своїй розвідці про те, що М. Максимович розглядає їх як твори, в яких майстерно розкрито переваги православної віри над католицькою, художньо зображено антихристові прояви в діяльності папи римського та єзуїтів.

Окремої уваги у М. Максимовича заслуговує творчість Стефана Зизанія. Його твір «Казаня св. Кирила патріарха Єрусалимського про антихриста та знаках його» є панегіричним, він складає подяку князю К. Острозькому за організований спротив уніатам.

Заслугою К. Острозького є також підтримка письменників-протестантів. Так за його сприяння вийшов «Апокрис» Христофора Філалета (М. Максимович називає його Мартином Бронським, а М. Корпанюк – Бронецьким). Полеміка з кожним роком набирає обертів. І, як зауважує М. Максимович, нерідко в таких умовах залучалися письменники із самого Риму на підтримку уніатів. Так Іпатій Потій запрошує взяти участь у полеміці Петра Аркудія, який видає свій «Антиризис». М. Корпанюк, з пошаною ставлячись до наукового хисту М. Максимовича-дослідника, зауважує, що тут він помилився. Насправді під таким псевдонімом виступав сам ідеолог і один із організаторів унії Іпатій Потій. Це було доведено пізнішими дослідниками полемічної літератури. Про нього також згадує у своїй розвідках М. Максимович, відзначаючи його твір «Унія». У ньому автор виправдовує перехід православних до греко-католицької віри. Листи від Іпатія Потія із пропозиціями щодо зміни віри отримує і сам К. Острозький. На думку М. Корпанюка, М. Максимович ретельно опрацьовує твори-відповіді, написані за дорученням К. Острозького «Отпис на лист отця

Іпатія» та «Книжиця в десяти главах». М. Корпанюк вдало підмічає, що М. Максимович не називає ім'я Клирика Острозького як автора «Отпису», однак говорить про те, що у нього є два твори під однаковою назвою. Вчений високо цінує наукову інтуїцію дослідника, який фактично першим розпочав аналіз полемічної літератури, і по-суті, був у багатьох літературознавчих питаннях першим, хто їх порушив. Також М. Корпанюк захоплюється науковою діяльністю М. Максимовича, говорячи про те, що дослідження полемічної літератури – це не принагідне його студіювання. М. Максимович розумів свого часу, що унія як явище ще недостатньо вивчена, і це дозволяє прихильникам єзуїтів виправдовувати їхні дії. Таку позицію вченого М. Корпанюк відстоює на основі статті М. Максимовича «О причинах ваимоного ожесточения поляков и малороссиян, бывшего в XVII веке» (лист М. А. Грабовському). Ще одною причиною свого зацікавлення полемічною літературою М. Максимович називає те, що «знамениті єзуїти, у своїх творах, дозволили собі не лише упереджене перетлумачення, але й вигадки небувалих подій» [5, с. 238]. Саме завдяки прагненню об'єктивного висвітлення полеміки М. Максимович одним із перших починає дослідження історії давньої української літератури.

М. Максимович, на думку М. Корпанюка, свого часу зміг відкинути упередженість щодо письменників-полемістів з огляду на їхню позицію у полеміці чи то на боці православних, чи то на боці католиків. Дослідник, аналізуючи історичні реалії того часу, побачив низку суб'єктивних та об'єктивних причин, в силу яких українські письменники займали протилежні позиції. Окрім складної історико-політичної ситуації, вчений зважає й на те, що й саме духовенство шукало власних методів і заходів для впливу на свідомість людей, тому активно включалось у цей рух. Як наголошує М. Корпанюк, М. Максимович при оцінці літературної діяльності виходить суто із художніх засад, а не із приналежності до віросповідання. Дослідник ставиться з пошаною до художньої творчості уніатів Кирила Транквіліона Ставровецького, Мелетія Смотрицького, Касіяна Саковича (пізніше католика). Єдиний автор, до творчості якого науковець підходить з обережністю, зазначає М. Корпанюк, – це Іпатій Потій. На той момент М. Максимович не знав усієї його творчості, тому й не міг робити ґрунтовні висновки. Так, у творчості Кирила Транквіліона Ставровецького М. Максимович зацікавився фактом заборони його «Євангелія учительного». Вчений

навпаки вбачав у ній джерело гуманізму, патріотизму, захоплювався освіченістю письменника. Коли священники в церкві почали звертатися під час служби до рідного народу українською мовою, М. Максимович наголошував на тому, що таку традицію було започатковано саме учительним Євангелієм, вважаючи його первістком жанру церковної проповіді. Утвердили цей жанр в українській давній літературі Лазар Баранович, Йоаникій Галатовський, Антоній Радивиловський та інші. Твір Кирила Транквіліона Ставровецького, на думку М. Максимовича, який відзначався демократичним спрямуванням, започаткував традицію в українському письменстві. М. Максимович звертається до постаті цього письменника також у своїх історіографічних розвідках, називає його прогресивним діячем національної культури, закликає сучасників брати приклад та переходити на українську мову в богослужінні.

Полемічна література, на думку М. Максимовича, передає колорит суперечливого культурно-ідеологічного життя України XVI–XIX ст. У оцінці наукової спадщини М. Максимовича, М. Корпанюк імпонує те, що автора, в першу чергу, цікавлять не скільки конфесійні питання, скільки художність, особливості стилю, поезики, ідейне спрямування творів письменників-полемістів. Серед найкращих творів тієї доби автор називає окрім «Апокрисис» протестанта Броневського, про який уже писалося вище, «Тренос» православного Мелетія Смотрицького.

М. Корпанюк, цінуючи позицію М. Максимовича, закликає сучасних дослідників дотримуватись саме таких етичних норм: «сучасним медієвістам також треба по-науковому підходити до вивчення спадщини письменників з католицького, протестантського таборів, бо нині ми надто спрощено відтворюємо правду минулого, залишаючи поза увагою цілі пласти національної культури XVI–XX ст. Не конфесійний, а секуляризаційний підхід до творчості поетів, белетристів-богословів повинен керувати науковими засадами сучасних дослідників» [5, с. 242].

Хист історика М. Максимовичу допомагає бачити події в їх проекції на майбутнє. Так зокрема, віднайшовши текст «Вірші на погріб... Сагайдачного» К. Саковича, він прогнозує, що цей твір стане початком поетичної книжної історії українського народу в портретах видатних діячів. М. Корпанюк говорить, що дослідник не робить конкретного аналізу вірша, а підкреслює його актуальність та ідейну спрямованість.

М. Корпанюк, аналізуючи наукову спадщину вченого, бачить, що творчістю К. Саковича М. Максимович цікавиться постійно. У планах було написання ґрунтовної праці про його літературну спадщину. Дослідник ретельно збирав біографічні дані не лише самого Саковича, а й Петра Могили, оскільки знав, що долі цих митців постійно перехрещувалися та вважав їх обох непересічними постатями своєї. М. Корпанюк пояснює таке зацікавлення особистостями з протилежними духовними позиціями розумінням М. Максимовича глибини їхнього таланту та потужності впливу на національну культуру. Зокрема Петра Могили він вважав основоположником гуманістичного просвітництва в Україні, видатним організатором і меценатом. Також у колі зацікавлень дослідника була просвітницька діяльність Мелетія Смотрицького. Його «Тренос», дослідник вважав, посилив вплив полемічної літератури на суспільство, а його граматики є основоположною для української філологічної науки.

М. Корпанюк відзначає, що М. Максимович не вдається до аналізу творів П. Могили, а в основному зупиняється на особистих якостях діяча, підкреслює його ерудицію, знання багатьох мов, завдяки яким він зміг підняти авторитетність академії. М. Максимович свого часу зміг довести хибність звинувачень П. Могили щодо заміни української та грецької мови викладання в закладі на польську та латину. Дослідник доводить, що в Київській академії вивчення цих чотирьох мов було рівноцінним, а володіння ними давало змогу українському студентству прилучитися до культурних та наукових надбань Європи. Також сам П. Могила систематично займався перекладами богословської літератури на українську мову. Коло однодумців-письменників на чолі з П. Могилою не лише заклали основи польськомовної літератури в Україні, на думку М. Корпанюка, а й продовжили розвивати жанр науково-художньої белетристики. М. Максимович розумів, що художня творчість не мислиться без коріння (джерел), тому польськомовних авторів, які жили і творили на території українських земель, в історичних умовах часів унії, усвідомлює як творців української національної літератури.

М. Максимович звертається до аналізу діяльності лаврських ченців. М. Корпанюка зацікавила його стаття «Записки о Киевско-Богоявленском Братстве». Тут дослідник зазначає, що лаврські ченці вели різноманітну діяльність, наукову зокрема, та наголошує, що вони здійснили неабиякий внесок у розвиток української літератури,

працюючи на розвиток перекладацької справи у першій половині XVII ст. Автор відзначає Єлисея Плетенецького, Захарія Копистенського, Тарасія Земки та Памви Беринди. Згадуючи Захарія Копистенського, М. Максимович із захопленням відгукується про його «Палинодію», вважає, що цей твір вивів національну полемічну літературу на новий рівень художньої майстерності. Заслугою М. Максимовича, є те, що він зумів визначити на прикладах творів ченців лаври та їх наступників нове жанрове утворення. Хоч він і не називає жанр передмов і післямов, однак досліджує їх окремо від іншої поетичної літератури київських видань і вказує на їх виникнення саме у творчості письменників-перекладачів. Дослідник відзначає, що твори київських ченців передають їхню громадянську позицію, адже разом із тим вони були і викладачами, які спілкувалися зі студентами, здійснювали видавничо-просвітницьку діяльність. Окремо говорить про розвиток геральдичної поезії та здобутки в ній Тарасія Земки.

Праця М. Максимовича є неоціненною з огляду на те, що він намагається осягнути усі процеси, які відбуваються в українському літературному житті XVI–XVII ст. Він прагне накопити різноманітний фактичний матеріал для подальших досліджень його наступниками. Така робота на перспективу розвитку науки є на той час вкрай важливою. Як історик, М. Максимович розуміє, що пошук усіх літературних пам'яток не зупиниться, і укладений ним список письменників XVI–XVII ст. доповниться згодом новими іменами, а українська література здобуде безапеляційне підтвердження своєї унікальності. На думку М. Корпанюка, розвідки дослідника відображають його погляди на теорію словесності, яку він розумів як сукупність усіх філологічних дисциплін та історії [5, с. 246]. Важливою рисою індивідуального стилю М. Максимовича він визначає полемічну спрямованість його творів, використання для аргументації гіпотез чи висновків літературознавчих, мовознавчих, фольклорно-етнографічних матеріалів. М. Корпанюк аналізує також позицію представників нової генерації науковців щодо діяльності М. Максимовича. Його назвали батьком історичного національного світогляду інтелігенти молодшого покоління, бо бачили ту скрупульозність, з якою вчений підходив до вивчення українського культурного феномену.

Досить ретельно М. Максимович підходив до встановлення авторства та часу написання досліджуваних творів. Визначення часу та ідейне навантаження анонімної пам'ятки тісно пов'язані між

собою, тому підхід М. Максимовича був вірним і згодом поширився у літературознавстві. Історичний час буде обов'язково присутнім у творі, його треба відчувати через ідейну спрямованість, суголосну політичним подіям доби, в яку писалась пам'ятка. Завдяки такому підходу вченого пам'ятку «Плач Малої Русі» було повернуто у ту історичну епоху, коли вона була написана, – Руїни. Нагадаємо, що М. Петров відніс її помилково до пам'яток першої половини XVIII ст.

Ще одну несправедливість М. Максимович вбачає у приписуванні драмі «Милість Божа» авторства Теофана Трохимовича. Проведена робота над пошуком переписних зразків драми, співставлення реакцій невідомого автора на суспільні події, згадка в її тексті деяких історичних осіб, а також стилістичне співставлення твору із драмою «Володимир» дали підстави визначити автором твору Феофана Прокоповича. На сьогодні спільної думки щодо авторства драми «Милість Божа» у літературознавців ми не знаходимо, разом з тим, її вважають одним з найкращих творів в українській літературі XVIII ст.

Постать Феофана Прокоповича як громадського діяча і письменника – одна з найулюбленіших для М. Максимовича. Літературознавець говорить про вплив його поетичної діяльності на низку письменників, відзначає його теоретичні міркування про поетику, риторику, філософію. Поезія Феофана Прокоповича разом із поетичною творчістю Барановича і Яворського складають зразки польсько-латинського віршування в українській літературі.

Аналізуючи масив літературознавчих розвідок М. Максимовича, М. Корпанюк робить висновок, що у них дослідник «виступає постійним пропагандистом ідей гуманізму, історичної героїки нашого народу, патріотизму, підкреслює активність передової інтелігенції минулого в боротьбі з реакційними проявами польської шляхти та російського духовенства» [5, с. 254].

Висновки. Отже, М. Максимович в оцінці М. Корпанюка постає одним із перших українських істориків літератури, хто розробляє засади культурно-історичної школи класичного літературознавства, розглядаючи художній твір на тлі доби та у зв'язку із біографією митця. Особливо яскраво цей метод продемонстровано у розвідках вченого, де він розглядає творчість письменників-полемістів. В полі зору М. Максимовича перебувають ті культурні діячі, хто своєю позицією демонструє небайдужість до долі українського народу, веде боротьбу за українське національне майбутнє.

Конфесійна приналежність і мова автора рішуче відкидається. Український патріотизм, за М. Максимовичем, гартувався у виняткових, екстремальних подіях, а творцями національної культури у таких ситуаціях завжди, ще з часів Київської Русі, виступали духовні отці. Тому висновки про формування духовно-ідеологічних поглядів, культурних засад у творчості письменників, характеристика, яку дає дослідник митцям як колоритним представникам своєї історичної епохи, мають важливе значення для обґрунтування наукових прийомів класичного літературознавства. Як історик М. Максимович спочатку дає об'єктивну оцінку історичному явищу, а далі як літературознавець спостерігає реакцію на нього у культурних колах, зокрема у колі українського духовенства. Дослідник охарактеризував роль церковних братств як вагомих осередків розвитку освіти та оборони православ'я. М. Корпанюк акцентує увагу на тому, що М. Максимович розумів, що процес творення національної культури і літератури активно

підтримувався народом, завдяки його активній участі в суспільно-політичній боротьбі. Духовенство було найбільш масовим творцем культурних цінностей у давню добу. Поруч із духовенством активно проявляли себе в літературному житті світські діячі. Спираючись на підтримку народу, вони утверджували надбання тодішньої науки та культури, не зважаючи на релігійну приналежність, прагнули творити, приносити користь суспільству, бо їх об'єднувала спільна любов до України. Деякі з діячів, не зважаючи на хитання у вірі, дали українській літературі неоціненний скарб у вигляді неперевершених літературних зразків. Унія допомогла залучити українське православне духовенство до наукових і культурних надбань Європи, стати самим їхніми творцями, а не замикатися на конфесійній полеміці. Робота М. Максимовича над зразками полемічної літератури стала ще одним кроком утвердження його гіпотези щодо залежності процесу розвитку словесності від загального плину історичних подій.

Список літератури:

1. Грушевський М. Розвиток українських досліджень у XIX столітті і вияви у них основних питань українознавства. *Український Історик*. 1990. № 1–4. С. 30.
2. Єфремов С. Максимович в історії української самосвідомості. *Літературно-критичні статті*. К. : Дніпро, 1993. С. 318–321.
3. Корпанюк М. «Історія давньої руської словесності» Михайла Максимовича та її місце в національній літературознавчій думці. «Я син свого народу». *Наукова спадщина Михайла Максимовича (до 200-ліття з дня народження вченого)*. К. : Просвіта, 2005. С. 72–89.
4. Корпанюк М. Михайло Максимович – будитель. *Теоретична і дидактична філологія*. Переяслав-Хмельницький; Корсунь-Шевченківський: Видавництво КСВ, 2015. Випуск 20. С. 54–65.
5. Корпанюк М. Слово і дух України княжої та України козацької: Михайло Максимович, дослідник давньоукраїнської літератури. Черкаси: Брама, вид. Вовчок О. Ю., 2004, 280 с.
6. Максимович М. Полемическое обозрение малороссийской словесности. *Історія української літературної критики та літературознавства*: Хрестоматія. Книга I. К. : Либідь, 1996. С. 121–124.
7. Максимович М. причинах взаємного ожесточення поляков и малороссиян, бившего в XVII веке (Лист М. А. Грабовському). У пошуках омріяної України: Вибрані українознавчі твори : / М. Максимович; В. Короткий. К. : Либідь, 2003. 360 с.
8. Ясь О. Стильові та жанрові виміри студій М. Максимовича : URL: <https://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/History/HistorianAndStyle/3/2.html#Ref940> (дата звернення: 01.11.2024)

Khoma K. M. QUESTIONS OF RESEARCH OF POLEMIC LITERATURE IN THE SCIENTIFIC HERITAGE OF M. KORPANYUK

The article is devoted to the problem of researching polemical literature in domestic literary studies. One of the most authoritative literary experts who addressed this question is Professor M. Korpanyuk. In the context of the study of ancient Ukrainian literature, the researcher repeatedly referred to the figure of M. Maksymovych. Professor M. Korpanyuk confirms that M. Maksymovych is the first researcher of polemical literature, one of the founders of the symbolic and comparative direction in the historical school.

On the basis of scattered sources, facts and documents, having formed an individual approach to the study of ancient monuments, M. Maksymovych proves that the new Ukrainian language and literature organically developed from the everyday life, history and language of Kyivan Rus. His explorations of polemical literature show that Ukrainian literature is an original phenomenon, as it acutely reacts to turbulent events in society, it acquires the status of a mouthpiece of spiritual ideas.

M. Korpanyuk notices that M. Maksymovych gives special attention to polemical literature, which has become “the conscience of the nation, a monument of citizenship and patriotism of the writers of the end of the 16th – the first half of the 17th century...”. Examining the position of M. Maksymovych, M. Korpanyuk notes his deep understanding of political and ideological processes.

According to M. Korpanyuk at the time Maksimovych was able to reject the prejudice against polemical writers in view of their position in polemics, either on the side of the Orthodox or on the side of the Catholics. M. Korpanyuk advises during the study of the work of the authors of polemical literature to determine not so much the confessional issues raised in it, but to focus on its artistry, features of style, poetics, and ideological direction. M. Maksymovych becomes one of the first Ukrainian historians of literature who develops the foundation of the cultural-historical school of classical literary studies, considering the work of art against the background of the era and in connection with the biography of the artist.

Position M. Korpanyuk as a researcher of polemical literature is that he especially values the legacy of those cultural figures who, through their activities, demonstrate indifference to the fate of the Ukrainian people, fight for the Ukrainian national future, regardless of religious affiliation.

Key words: *M. Korpanyuk, polemical literature, M. Maksymovych, historical school in literary studies.*